

УДК:93(477.82):929

Сергій КУЗЬМИЧ (Чернігів)

ПАРТИЗАНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТАРАСА БУЛЬБИ-БОРОВЦЯ НА ВОЛИНІ

Розглядаються особливості партизанської боротьби на Волині під проводом Т. Бульби-Боровця у роки Другої світової війни, аналізуються взаємини командування «Поліської січі» з представниками радянських партизан, німецької окупаційної влади, польським антинацистським рухом Опору.

Ключові слова: Друга світова війна, Тарас Бульба-Боровець, «Поліська січ», український рух Опору, радянські партизани, польський рух Опору, УПА.

Із здобуттям Україною незалежності поживався інтерес до питань, пов'язаних з національно-визвольним рухом на західноукраїнських землях у роки Другої світової війни. Зокрема, це стосується й тієї течії, біля витоків якої стояв Тарас Бульба-Боровець – засновник Української повстанської армії «Поліська січ».

Актуальність даної проблематики визначається завданням формування нового типу історичної пам'яті, в центрі якого мав би бути рух Опору, який інтенсивно вивчається і пропагується упродовж десятиліть в Європі, а в Україні перебував під суворою забороною і трактувався офіційною радянською владою винятково як прояви українського буржуазного націоналізму. Табу було накладено й на дослідження партизанської діяльності Тараса Бульби-Боровця та очолюваних ним повстанських збройних формувань – «Поліської січі», УПА Бульби-Боровця, Української народної революційної армії.

Незначний фактичний матеріал і по сьогодні не дозволяє належним чином дослідити життя та діяльність Т. Бульби-Боровця (1908-1961). У підпіллі Т. Боровець був також відомий під псевдонімами Чуб, Гонта, Байда, Старий, Бистриченко, Боровик, Кононенко. До недавнього часу основним джерелом для висвітлення

подій, пов'язаних із життям Т. Боровця, були його мемуари, що вийшли друком після Другої світової війни на Заході: «Кредо революції» (Париж, 1946), «Збройна боротьба України (1917-1950)» (Рівне, 1998) та «Армія без держави». Остання книжка була видана в 1981 р. у Канаді й згодом запропонована Вінніпезьким інститутом дослідників Волині для публікації в Україні – на жаль, у значно скороченому вигляді. Вона побачила світ у Львові 1993 р.¹ Суттєвим доповненням праць самого Т. Бульби-Боровця виступають спогади іншого учасника тих подій, О. Шуляка (О. Штуль-Жданович), «В ім'я правди» (Роттердам, 1947)².

Важливу роль у вивченні цієї постаті відіграли праці західних дослідників, зокрема, В. Косика³, який спирався на архівні джерела. Цей дослідник досить скептично поставився до поширеного твердження (яке базується на спогадах самого Т. Бульби-Боровця) про отримання «воєнного наказу» від президента УНР в екзилі А. Ливицького, тобто фактично заперечив, що «Поліська січ» виконувала вказівки уряду УНР, але визнав тісні стосунки між Т. Бульбою-Боровцем і мельниківцями⁴. Очевидно, ці висновки дали С. Стельниковичу підстави для різкої критики позиції В. Косика як пробандерівського дослідника у дисертаційному дослідженні, присвяченому партизанській діяльності Т. Бульби-Боровця, та відповідній монографії⁵. Натомість С. Стельникович відзначає особливий

¹ Бульба-Боровець Т. Армія без держави / Т. Бульба-Боровець. – Львів : По-клик сумління, 1993. – 166 с.

² Шуляк О. В ім'я правди: До історії повстанчого руху в Україні / О. Шуляк. – Роттердам : Б. в., 1947. – 36 с.

³ Косик В. Про «уряд УНР у Варшаві» й Тараса Бульбу-Боровця (деякі аспекти історії 1939-1945 років) / В. Косик // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Київ : НАН України; Інститут історії України, 2002. – Ч. 8-9: У двох част. – Ч. 2. – С. 94-106. ; Косик В. Польсько-українська трагедія під час Другої світової війни (1942-1944) / В. Косик // Український визвольний рух: Наук. збірник. – Львів : Вид-во «МС», 2003. – Зошит № 2: Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни – С. 94-107.

⁴ Косик В. Про «уряд УНР...» – С. 99, 101.

⁵ Стельникович С. В. Ідейно-політичні засади Українського національного руху опору Тараса Бульби-Боровця (1941-1944) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 / С. В. Стельникович. – Київ, 2008. – 20 с. ; Стельникович С. В. Український національний рух опору Тараса Бульби-Боровця: історичний нарис / С. В. Стельникович. – 2-ге вид., випр. і доп. – Житомир : Полісся, 2010. – С. 17.

науковий доробок В. Дзьобака, де предметно висвітлюються процеси організації та діяльності підрозділів «Поліської січі» у 1941 р., військово-політичні взаємовідносини УПА(Б-Б)–УНРА з німецькою та радянською сторонами, польським населенням українських земель та українськими політичними і військовими організаціями⁶.

Звичайно, на вивчення історії зародження УПА впливають суперечності між прибічниками різних гілок ОУН, проте варто відзначити досить зважений погляд на ці складні проблеми, що прослідковується в сучасних узагальнюючих працях з історії України доби Другої світової війни⁷. Автори наголошують, що метою збройної боротьби загонів «Поліської січі» було творення власної адміністрації під гаслом: «Ми хочемо вільної України без німців, без поляків, без росіян!»⁸. Вони визнають значні успіхи цього сегменту українського повстанського руху на Волині: саме тому, що УПА була популярною серед українського населення краю, бандерівці від середини квітня 1943 р. стали використовувати цю назву⁹. Важливим також є визначення характеру боротьби УПА проти німецьких окупантів. Його кваліфікують як «атантизм». Він «передбачав накопичення сил, відмову від активності у веденні збройної боротьби, аби не провокувати масових каральних акцій окупантів проти мирного населення, збереження власних кадрів та очікування слушного моменту для збройного виступу (“тримання зброї при нозі”)¹⁰.

Нарешті, найсуттєвішим фактором, що впливав на особливості партизанського руху Т. Бульби-Боровця, став сам Волинський край. Я. Дашкевич писав, що тут сформувалася «антиукраїнська коаліція», мала місце «потрійна окупація»: німці, поляки, росіяни,

⁶ Стельникович С. В. Український національний рух... – С. 24-25.

⁷ Патриляк І. К. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду / І. К. Патриляк, М. А. Боровик. – Ніжин : Вид. ПП Лисенко М. М., 2010. – С. 332-338. ; Патриляк І. Український визвольний рух у роки Другої світової війни / І. Патриляк, В. Трофимович // Україна в роки Другої світової війни: погляд з ХХІ ст. : Історичні нариси у двох кн. / Ред. кол: В. А. Смолій (голова кол.) та ін. – Київ : Наукова думка, 2011. – Кн. 2. – С. 386-429.

⁸ Патриляк І. К. Україна в роки Другої світової війни... – С. 337.

⁹ Патриляк І. Український визвольний рух... – С. 403.

¹⁰ Слободянюк М. Радянське антифашистське підпілля війни / М. Слободянюк // Україна в роки Другої світової війни: погляд з ХХІ ст. : Історичні нариси у двох кн. / Ред. кол: В. А. Смолій (голова кол.) та ін. – Київ : Наукова думка, 2011. – Кн. 1. – С. 542.

тож постання УПА дослідник визнавав як «повстання проти трьох окупантів, об'єднаних антиукраїнською ідеологією»¹¹. Якщо ж урахувати й такий чинник, як прагнення революційної (бандерівської) ОУН опанувати тереном, щоб «переформатувати повстанські заго-ни в регулярні частини»¹², то можна зрозуміти, настільки заплутаною й непередбачуваною була ситуація в регіоні на початковому етапі радянсько-німецької війни. Тарас Бульба на чолі загону в 600 осіб, озброєних трофейною радянською зброєю, діяв самостійно на відтинку Сарни – Клесів – Рокитне – Олевськ, але під тиском німців змушений був у вересні 1941 р. відправити частину січовиків по домівках. Невеликий загін бульбівців, що перебував у Олевську, був роззброєний окупантами в листопаді 1941 р.¹³

Посилення тиску на український національно-визвольний рух з боку гітлерівців, поляків та радянських партизан послужило приводом до активізації руху Опору в північно-західних районах Рівненської та Волинської областей. Начальник відділу радянської розвідки держбезпеки Мартинов інформував ЦК КП(б)У, що станом на 3 грудня 1942 р. в районі Пінська, а також лісах Острога, Шумська, Мізоча спостерігаються великі групи українських націоналістів. Кличка їхнього керівника – «Тарас Бульба». Проти німців вони влаштовують окремі засідки¹⁴. У цьому ж донесенні йшлося про те, що «поповнення партизанських загонів відбувалося за рахунок міського та певної частини сільського населення, в основному молоді та колишньої української поліції, яка, останнім часом отримавши зброю, стає на бік націоналістів. Поліція Каменя-Каширського, Любешова, Ковеля, Рівного, Дубно, Луцька перейшла до УПА»¹⁵. Проте діяльність УПА була зосереджена не тільки на теренах Рівненщини й Волині, вона мала значно ширшу

---

¹¹ Дашкевич Я. Третій фронт у міжнародній грі в минулому і тепер / Я. Дашкевич // Український визвольний рух : Наук. збірник. – Львів : Вид-во «МС», 2003. – Зшит № 2: Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни. – С. 139, 141.

¹² Патриляк І. К. Військові плани ОУН (б) у таємній Інструкції Революційного проводу (травень 1941 р.) / І. К. Патриляк // Український історичний журнал. – 2000. – № 2. – С. 137.

¹³ Марчук І. «Січі» 41-го на Волині / І. Марчук // Визвольний шлях. – 2001. – Кн. 4. – С. 29.

¹⁴ Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917-1953 : у 2-х т. / І. Білас – Київ : Либідь, 1994. – Т. 2. – С. 398.

¹⁵ Там само.

географію свого впливу і не обмежувалась територією України. Так, в зимі 1941 р. УПА заключила братерство зброї з білоруською «національною партизанкою». Білоруси, в свою чергу, були тісно пов'язані з Прибалтикою. До українців долучаються і представники інших національностей, що проживають на Волині. Так, у трикутнику Ковель – Сарни – Столин, повідомляли 3 листопада 1943 р. командири рівненських більшовицьких партизанів, їх дістають націоналісти і чеські загони УПА. А відтак сам по собі починає формуватись революційний блок поневолених націй¹⁶.

Розвідка радянських партизан, яка довгий час активно збирала інформацію про український визвольний рух, повідомляла, що найбільші націоналістичні формування під командуванням Т. Бульби-Боровця досягають близько 6 тис. осіб і повністю охоплюють північно-східну частину Волині та Рівненщину¹⁷.

З 1942 р. силами УПА починає цікавитись Москва. Її емісари настирливо шукають контактів, пропонують «братні» переговори, присилаючи літаком з Москви уповноважену спецделегацію. Активізація бульбівців як антифашистського руху, а також неможливість власними силами опанувати територію Волині спонукала червоних партизан до пошуку компромісу з ними і навіть залучення на свій бік. Перші подібні контакти були започатковані ще в лютому-березні 1942 р., але більш інтенсивно цей процес відбувався восени того ж року. Наприкінці червня 1942 р. в район Мозирських лісів був закинтий загін особливого призначення на чолі з Дмитром Медведевим. У складі загону був представник Генерального штабу Червоної армії О. Лукін, який і провадив переговори з отаманом. Зустріч відбулася 16 вересня поблизу села Бельчанки-Глушків. Згадуючи про неї у мемуарах, Д. Медведев та Т. Боровець по-різному описують загальну атмосферу переговорів: від зверхнього ставлення представників радянської сторони до повної лояльності з дотриманням усіх необхідних процедур взаємних привітань і демонстрованої взаємоповаги. «Підполковник Лукін ... розпочав переговори привітанням героїчної УПА та її

---

¹⁶ Бульба-Боровець Т. Кредо революції і короткий нарис історії, ідеологічно моральної основи та політична платформа Української народної революційної Армії / Т. Бульба-Боровець // Сучасність. – 2002. – № 11. – С. 75.

¹⁷ Сергійчук В. Український здви́г: Волинь (1939-1955) / В. Сергійчук. – Київ : Українська видавнича спілка, 2005. – С. 135-141.

командування від «самого» товариша Сталіна, советського уряду, генерального штабу СРСР та уряду УРСР. Що нам відразу впало в очі, то це те, що Лукін не згадав про зграю злочинців, що називає себе ЦК ВКП(б)», – іронічно писав Т. Бульба-Боровець про вярвання від зустрічі з О. Лукіним на переговорах¹⁸.

Т. Бульба-Боровець не дав однозначної відповіді щодо спільної боротьби проти німецьких окупантів. 28 жовтня 1942 р. відбувся новий раунд переговорів. О. Лукін наполягав на спільних антинімецьких діях. Як першочергове завдання ставилася вимога ліквідувати Е. Коха та інших представників окупаційної адміністрації. Такі кроки означали б для Т. Бульби-Боровця остаточний розрив із німцями і неможливість порозумітися з ними у майбутньому. Тому ці пропозиції були відхилені. Результатом стала взаємна домовленість про дотримання нейтралітету, який зберігався до 1 березня 1943 р., коли на мосту через річку Случ, (поблизу села Хотин, тодішнього Людвипільського району), був обстріляний разом з іншими членами загону радянський розвідник М. Кузнецов. Ця подія стала початком жорстокої боротьби між бульбівцями і радянськими партизанами¹⁹.

«Радянська партизанка» всіляко намагалась зашкодити діяльності українських національних формувань та позбавити їх основного джерела підтримки – народу. Підтвердженням цього факту є свідчення офіцера Українського штабу партизанського руху капітана Русанова:

Русанов: Осенью, когда командование армии готовилось к зимнему наступлению, были предприняты все меры к развертыванию партизанского движения. Все командующие получили по этому поводу соответствующие указания.

Полковник: Что же они предприняли?

Русанов: Тут сложная схема. При отступлении Красной Армии местные партийные организации оставляли наиболее выдержанных коммунистов для партийной работы. Они должны были проводить всяческую агитацию, сеять недовольство среди населения. Для этого

¹⁸ Бульба-Боровець Т. Армія без держави. – С. 137.

¹⁹ Ленартович О. Ю. «Поліська Січ» Т. Бульби-Боровця на завершальному етапі боротьби (березень 1942 – жовтень 1943) / О. Ю. Ленартович // Історичні студії Волинського державного університету імені Лесі Українки / редкол.: В. К. Баран та ін. – Луцьк, 2007. – Вип. 4. – С. 92.

они совершали различные акты против немцев, с расчетом, чтобы все эти акты вызывали ответные репрессии со стороны немецкого командования. Все эти спровоцированные репрессии всячески используются для подстрекательства.

Полковник: Но ведь все эти репрессии отражаются на мирном населении?

Русанов: Ясно. Подпольщики хорошо законспирированы. Их не так легко найти. Собственно, они так и совершают диверсионные акты, чтобы виновным оказывалось мирное население. [...] Мирное население часто и не знает, почему на него обрушились репрессии, поэтому оно начинает думать, что это произвол немцев, и озлобляется. На самом деле вызывается все это деятельностью подпольных групп²⁰.

Улітку 1942 р. до переговорів з бульбівцями вдалися й німці. Е. Кох за посередництва підполковника СС Пютца та рівненського гебітскомісара Беера запропонував Головній команді УПА прийняти певні умови, на основі яких повстанці могли б легалізуватися: перейти на офіційну службу до окупаційної влади й розпочати спільну боротьбу з червоними партизанами. Прямой відповіді Пютц не отримав. Отаман прагнув не підпорядковуватись німецькій адміністрації, а домогтися від неї визнання ситуації двовладдя на Волині, встановлення рівноправних союзницьких відносин²¹.

Непроста політична ситуація, яка складалася на той час на Волині, змусила отамана Боровця вдатися до застосування тактики «гри у дві руки». Суть її полягала в тому, щоб використовувати стосунки з німецькими і радянськими силами, добиватися значних поступок від кожної зі сторін і по можливості триматися щодо них нейтралітету. Однак така політика не мала великого успіху бо й Німеччина, і Радянський Союз сповідували принцип «хто не з нами, той проти нас»²². Від перших та других Т. Боровець вимагає негайного визнання суверенної Української держави. Проте всі переговори розбиваються об цю вимогу. Тоді отаман починає шукати підтримки у різних націоналістичних організацій.

²⁰ Білас І. Репресивно-каральна система... – Т. 2. – С. 415.

²¹ Бульба-Боровець Т. Кредо революції... – С. 75.

²² Дзьобак В. В. Тарас Бульба-Боровець і його військові підрозділи в українському русі Опору (1941-1944 рр.) / В. В. Дзьобак. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2002. – С. 86.

Добиваючись спільної мети всіх течій національно-визвольного руху, Т. Бульба-Боровець закликав до об'єднання і мобілізації ОУН(Б), ОУН(М) та УПА²³. Проте консенсусу досягнуто не було, а натомість за дорученням М. Лебедя В. Івахів зробив Т. Боровцю пропозицію щодо очищення всієї повстанської території від польського населення, яке скрізь шкодило українській справі. Відомо, що Т. Бульба-Боровець з цим не погодився, оскільки вважав, що за ворожі акції з польського боку слід карати тільки винних, а не все населення²⁴. Ця точка зору піддається ревізії з боку В. Косика, який, спираючись на повідомлення керівника польського руху Опору генерала С. Ровецького лондонському еміграційному урядові, вважає, що всі українські військові формування на теренах Волині «розпочали масові вбивства польського населення»²⁵. Натомість Т. Гунчак, аналізуючи рапорти того ж діяча, але трохи ранішого періоду (березень 1943 р.), виявив повідомлення, «що українці прагнули розпочати спільні військові операції проти німців і советів та водночас хотіли сприяти припиненню воєнних дій між поляками й українцями на Волині»²⁶. Щоправда, зважаючи на те, що «1930-ті роки підготували ґрунт для трагічних польсько-українських подій», а «зростаюча радикалізація в обох громадах призвела до відкритої конфронтації», Т. Гунчак вважає, що шансів для компромісу на той час не існувало²⁷.

Між бульбівцями і бандерівцями з кінця лютого по кінець травня 1943 р. теж велися переговори. Обидві сторони погоджувалися на необхідності заснування спільного керівного центру. Але реально було досягнуто лише згоди на створення спільного оперативного штабу. Skorиставшись домовленістю, керівник ОУН(Б) М. Лебідь у березні видав наказ про перейменування бандерівських загонів в Українську повстанську армію. В результаті, замість єдиної

²³ Білас І. Репресивно-каральна... – Т. 2. – С. 398.

²⁴ Ільошин І. Українська повстанська армія і Армія Крайова. Протистояння в Західній Україні (1939-1945 рр.) / І. Ільошин – Київ : Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2009. – С. 234-248.

²⁵ Косик В. Польсько-українська трагедія... – С. 100.

²⁶ Гунчак Т. Поляки і українці під час Другої світової війни / Т. Гунчак // Гунчак Т. Ключові проблеми історіографії Другої світової війни : Збірник статей. – Київ : УВС ім. Ю. Липи, 2011. – С. 80-81.

²⁷ Там само. – С. 76-77.

об'єднаній з'явилися дві УПА – бульбівська і бандерівська²⁸. Після травневих переговорів 1943 р. керівництво бандерівських відділів починає використовувати запозичену в отамана Т. Боровця назву Українська повстанська армія (УПА)²⁹. І вже на середину 1943 р. починається активна діяльність бандерівських загонів, що мала антинімецький, антипольський та антирадянський характер³⁰. Але важливим є і той факт, що по закінченні переговорів керівництво ОУН(Б) починає проводити політику насильного об'єднання усіх націоналістичних формувань. Так, у липні-серпні 1943 р. озброєні загони бандерівців оточували бульбівські та мельниківські групи і примушували їх підкоритися своєму командуванню. Тих, хто не погоджувався, знищували. Бульбівська УПА опинилася в скаженому вогні трьох противників: німців, росіян та бандерівців³¹.

З цього часу радянська розвідка не може точно розрізнити, де діє УПА бандерівського типу, а де бульбівського, приписуючи останній криваві знищення поляків. Проте, слід зазначити й те, що поляки не без участі німецького командування теж проводили каральні експедиції та розвідувальні операції. На думку І. Ільюшина, саме винищення польського населення бандерівськими формуваннями, що перебрали назву УПА, змусило Т. Боровця відмовитися від цієї назви, щоб таким чином відмежуватися від подібних дій³². І з 27 липня 1943 р. отаман видає наказ про перейменування УПА на УНРА (Українська народно-революційна армія), в програмі якої йдеться про демократичну основу міжпартійного порозуміння, щоб таким чином у боротьбі за визволення української держави об'єднати всі сили українського народу та створити єдиний всенародний революційний фронт. Апелюючи до Закону українського партизана, Т. Боровець говорив: «Наша підземна армія – це єдина можлива форма збройної боротьби України за свою свободу»³³.

У другій половині 1943 р. Головна Команда УНРА, зважаючи на відступ вермахту на Східному фронті, вирішила перейти до

²⁸ Бульба-Боровець Т. Кредо революції... – С. 83.

²⁹ Патриляк І. 1943 р. в історії ОУН і УПА / І. Патриляк // Український визвольний рух. – Львів, 2009. – Збірник 13. – С. 141-142.

³⁰ Ленартович О. Ю. «Поліська Січ»... – С. 93.

³¹ Бульба-Боровець Т. Кредо революції... – С. 83.

³² Ільюшин І. Українська повстанська армія... – С. 240.

³³ Дзьобак В. Тарас Бульба-Боровець... – С. 157.

виключно антирадянської боротьби. УНРА бореться за перебування Східної Європи за етнографічним принципом. Тобто, кожен народ має право на свою суверенну державу, а не потерпати під насильною окупацією компартійної імперії. Водночас в умовах наближення Червоної армії Т. Бульба-Боровець прийняв рішення про перехід формувань територіальної та діючої УНРА в підпілля для збереження сил на завершальний етап війни. Насправді у військовому аспекті бульбівський рух не створив серйозної загрози ні для СРСР, ні для Німеччини. Підтвердженням цього факту є і оцінка упорядників «Літопису УПА»: «...з початку 1943 року починають розгортатися збройні дії повстанців більшими відділами. Правда, до того часу на Волинському Поліссі існували загони українських повстанців під проводом Бульби-Боровця, але вони перебували на обмеженому терені Полісся і не могли розгорнутися в потужну силу, щоб зорганізувати спротив на цілому терені Волині, що стало вже необхідністю»³⁴.

З іншого боку, заслуговує на увагу і той факт, що мешканці Волині у більшості випадків ідентифікують УПА саме з військовими формуваннями отамана Боровця, котрий діяв, як вважається, під юрисдикцією уряду УНР в екзилі, а його «Поліська січ» силоміць була приєднана до бандерівських загонів. У свідомості місцевого населення міцно закріпився термін «бульбаші». Термін «бандерівець» поширився значно пізніше – очевидно, як плід радянської пропаганди. І, здавалось би, зараз, коли Україна й інші країни світу відзначають 68-му річницю перемоги над гітлеризмом, пора б українському суспільству консолідуватися, щоб гідно вшанувати світлу пам'ять усіх наших земляків, які стали жертвами жорстокої боротьби двох людиноненавистницьких систем – комуністичної та фашистської.

Україна була пограниччям у боротьбі двох тоталітарних режимів і зазнала у цій війні найбільших втрат. Але формування історичної пам'яті про Другу світову війну відбувалося під ретельним наглядом політичного й пропагандистського апарату СРСР, відтак мало специфічний характер. Так, з кінця 60-х і до кінця 80-х рр. включно було встановлено велику кількість пам'ятників

---

³⁴ Літопис УПА. – Торонто: Видавництво «Літопис УПА», 1989. – Т. 1: Волинь і Полісся. Німецька окупація. – Кн. 1: Початки УПА. – С. 26.

радянським солдатам-визволителям. Є вони і в селах мого рідного Камінь-Каширського району Волинської області. Але тут же постає ряд питань: а де поділися солдати національного руху Опору, адже їхня роль не менш важлива? Хто вони, ці народні месники? Надто довго радянська влада ховала їхню діяльність під грифом «цілком таємно» й трактувала як винятково «бандитську». Лише із здобуттям незалежності України частково відкривається доступ до архівних матеріалів та знімається табу на дослідження національного руху Опору. Пошуком відповідей на ці питання займаються провідні українські історики, які у своїх дослідженнях аналізують не тільки архівні матеріали, але й звертаються до методу усної історії як невід'ємної складової частини історичної пам'яті українського народу. Оптимальний шлях збирання подібної інформації – залучення до даної роботи сільської інтелігенції, учнів старших класів, використання місцевої преси. Так, на шпальтах районної Камінь-Каширської газети з'явився нарис про учасника бульбівського руху з с. Брониця Гаврила Тараканця³⁵.

Надзвичайно важливо задля правдивого висвітлення історії бульбівського руху на Волині застосувати метод усної історії і спробувати зафіксувати свідчення і спогади людей – мешканців краю про цю історичну особу, його оточення й справи очолюваного ним партизанського формування. Подібна інформація дозволить актуалізувати історичну пам'ять.

Serhii KUZMICH. Guerrilla War of Taras Bulba-Borovets in Volyn

The article discusses the peculiarities of the Ukrainian guerrilla struggle under the leadership of Taras Bulba-Borovets in Volyn region during the World War II, including the relations of the Ukrainian Insurgent Army ("Poliska Sich") with Soviet partisans, Nazi occupational authorities, and Polish resistance movement.

Key words: World War II, Taras Bulba-Borovets, Ukrainian Insurgent Army ("Poliska Sich"), Ukrainian resistance movement, Soviet partisans, Polish resistance movement.

---

³⁵ Приходько Т. Молодість кликала у бій за Україну / Т. Приходько // Полісся (м. Камінь-Каширський). – 2002. – 27 серп. – С. 2.